

УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ОПЕРАТИВНИХ ГРУП ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ У СИСТЕМІ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Ураховуючи досвід застосування частин і підрозділів Державної прикордонної служби України у бойових діях, визначено низку невідповідностей, що в умовах війни значно знижують потенціал Державної прикордонної служби України та ефективність виконання завдань у складі сил оборони.

З метою часткового вирішення проблеми авторами запропоновано варіант складу оперативної групи Державної прикордонної служби України, який розміщується на основному командному пункті стратегічного (оперативно-стратегічного) угруповання військ, із відповідним розподілом обов'язків, а також варіант структурованого алгоритму її роботи.

Ключові слова: алгоритм роботи, взаємодія, Державна прикордонна служба України, пункт управління, органи управління, оперативна група, сили оборони, система управління.

Постановка проблеми. Державна прикордонна служба України (ДПСУ) є правоохоронним органом спеціального призначення і входить до складу сил оборони, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави.

Відповідно до норм чинного законодавства під час дії воєнного стану прикордонні загони можуть залучатися відповідними органами військового управління Збройних Сил України до ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту на державному кордоні України, міжнародного збройного конфлікту, відсічі збройній агресії проти України [1]. Проте залишаються не визначеними питання управління об'єднаними різновідомчими силами та координації їхніх дій під час спільного виконання завдань у складі сил оборони, потребують обґрунтування конкретні завдання, а також перерозподіл сил і засобів для їх виконання тощо.

Тактика дій ворога, що постійно змінюється, застосування ним новітніх технологій і озброєння, необхідність інтеграції зусиль під час застосування засобів розвідки, зв'язку, ураження противника, управління тощо зумовили виведення на новий рівень спільних дій різнорідних сил, що входять до системи сил оборони. Поєднання діяльності різних суб'єктів, які виконують правоохоронні і військові функції, мають різні спроможності й навички, у таких умовах є надто складним завданням. Особливості форм і методів діяльності суб'єктів, потреба у поєднанні правоохоронних і військових функцій, створення новітніх підрозділів, тимчасових (зведених) формувань ускладнюють управління об'єднаними силами.

Досвід застосування частин і підрозділів ДПСУ у бойових діях указує на деякі невідповідності в системі управління сил оборони. Зокрема йдеться про такі:

- між характером, змістом завдань, що визначаються органами військового управління, і призначенням, функціями, спроможністю, способами дій та навченістю частин і підрозділів ДПСУ;
- між необхідністю чіткого розмежування функцій та завдань інтегрованого управління різнорідними силами і недосконалістю планів взаємодії й різними можливостями органів управління суб'єктів сил оборони.

Наявність зазначених невідповідностей в умовах війни значно знижує потенціал Державної прикордонної служби України, а також ефективність виконання завдань у складі сил оборони.

Отже, своєчасне реагування на зміни у тактиці дій ворога, протидія агресії, використання набутого бойового досвіду, ефективне поєднання правоохоронних дій із військовими, швидка адаптація до змін в оперативній обстановці потребують удосконалювання системи управління частинами й підрозділами ДПСУ у складі сил оборони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до нормативно-правових актів [1–6], що містять концептуальні засади застосування ДПСУ у складі сил оборони, ДПСУ є складовою як сил безпеки, так і сил оборони України. У низці наукових праць [7–12] на підставі вивченого досвіду застосування частин і підрозділів ДПСУ під час відсічі збройної агресії автори розкривають проблемні питання взаємодії, роботи органів управління, а також дають рекомендації щодо їх поліпшення. Однак бракує уваги роботі органів управління ДПСУ у складі сил оборони.

Метою статті є вдосконалення роботи оперативних груп органів управління Державної прикордонної служби України у системі сил оборони.

Виклад основного матеріалу. Із початком повномасштабної війни сили й засоби Державної прикордонної служби, які відповідно до Стратегічного замислу застосування Збройних Сил України включено до сил оборони, було передано в оперативне підпорядкування (під оперативний контроль) командувачам відповідних угруповань військ. Функції управління військами (силами) в операціях (бойових) діях угруповання військ здійснюються органами військового управління з розгорнутих об'єднаних пунктів управління тимчасово створених угруповань військ. Структура пункту управління має чітко визначені управлінські вертикалі за кожним напрямом діяльності з можливістю інтегрування об'єднаних сил у процес планування та управління, виключаючи дублювання функцій і завдань різнорідних сил.

Для забезпечення виконання завдань планування, що потребують спільної роботи на пунктах управління, можуть створюватись об'єднані групи, до складу яких залучаються представники від різних структурних підрозділів органу військового управління, а також представники оперативних груп різнорідних сил. Із метою безпосереднього виконання завдань щодо участі у плануванні застосування органів і підрозділів ДПСУ, узгодження дій та обміну інформацією, організації й підтримання взаємодії з іншими суб'єктами сил оборони (зокрема і з розвідувальними органами) від органів управління ДПСУ призначаються оперативні групи.

З огляду на сучасний досвід основними завданнями оперативних груп вбачаються такі:

- збирання, аналіз, узагальнення даних та оцінювання обстановки;
- підготовка й надання пропозицій щодо застосування сил і засобів ДПСУ, які включено до відповідного угруповання військ (формування ДПСУ);
- участь у плануванні застосування, опрацюванні відповідних документів із питань застосування формувань ДПСУ;
- доведення директив, наказів, розпоряджень із питань застосування відповідних формувань ДПСУ;
- організація та підтримання взаємодії з іншими суб'єктами сил оборони.

Задля ефективного виконання зазначених завдань пропонується варіант складу оперативної групи ДПСУ (з розподілом обов'язків), яка розміщується на основному командному пункті стратегічного (оперативно-стратегічного) угруповання військ (таблиця 1).

Таблиця 1 – Варіант складу оперативної групи ДПСУ з розподілом обов'язків

№ пор.	Склад групи	Завдання
1	Старший оперативної групи	1. Загальна організація роботи оперативної групи. 2. Надання пропозицій командувачеві щодо застосування формувань ДПСУ. 3. Участь в організації стратегічного (оперативного) планування, планування бою (бойових дій), застосування формувань ДПСУ. 4. Ведення обліку бойового чисельного складу формувань ДПСУ. 5. Організація доукомплектування і покриття втрат особового складу під час їх застосування. 6. Надання пропозицій керівникові відповідного органу управління ДПСУ щодо вдосконалювання організаційно-штатних структур органів (підрозділів) з урахуванням досвіду застосування у складі угруповання військ. 7. Організація та підтримання взаємодії між суб'єктами сил оборони, що входять до угруповання військ
2	Група розвідки	1. Узагальнення результатів розвідувальної та оперативно-розшукової роботи формувань ДПСУ з метою забезпечення командувача угруповання військ розвідувальною інформацією. 2. Ведення інформаційно-аналітичної роботи. 3. Формування розвідувальних задач відповідно до отриманих завдань. 4. Організація та підтримання взаємодії між розвідувальними органами (підрозділами)

№ пор.	Склад групи	Завдання
3	Група з планування застосування сил і засобів ДПСУ	1. Участь у плануванні застосування формувань ДПСУ та управління під час підготовки і в ході ведення операції (бойових дій). 2. Безпосереднє опрацювання оперативних (бойових) документів. 3. Здійснення контролю за підготовкою та готовністю до виконання завдань формуваннями ДПСУ. 4. Постійне збирання, узагальнення та оцінювання даних щодо обстановки, контроль за її змінами. 5. Підготовка відповідних розрахунково-довідкових даних та оперативно-тактичних розрахунків. 6. Доведення завдань до формувань ДПСУ. 7. Підтримання постійної взаємодії з підрозділом підтримки військ щодо питань організації фортифікаційного обладнання районів (позицій) військ, облаштування й утримання інженерних загороджень, переправ, доріг, розмінування місцевості і об'єктів тощо. 8. Акумуляція актуальної інформації щодо бойового чисельного складу, санітарних та безповоротних втрат особового складу формувань ДПСУ. 9. Узагальнення бойового досвіду
4	Група застосування безпілотних систем	1. Участь у плануванні та організації виконання бойових завдань підрозділами безпілотних систем. 2. Узагальнення результатів виконання підрозділами та екіпажами безпілотних систем формувань ДПСУ бойових завдань. 3. Підтримання постійної взаємодії з підрозділами безпілотних систем інших суб'єктів сил оборони утруповання військ і підрозділом радіоелектронної боротьби
5	Офіцер зі зв'язку та кібербезпеки	1. Організація та підтримання зв'язку між формуваннями ДПСУ та іншими суб'єктами сил оборони відповідного утруповання військ. 2. Участь у плануванні під час підготовки й ведення операції (бойових дій) щодо зв'язку та кібербезпеки. 3. Здійснення контролю за підготовкою та готовністю до виконання завдань формуваннями ДПСУ з питань зв'язку та кібербезпеки. 4. Участь в організації розгортання та переміщення командних пунктів (за необхідності). 5. Несення оперативно-технічної служби та бойового чергування на об'єктах зв'язку пунктів (за необхідності)
6	Офіцер із логістики	1. Узагальнення потреб у техніці, озброєнні, боєприпасах та інших матеріально-технічних засобах, необхідних для належного виконання завдань формуваннями ДПСУ. 2. Здійснення контролю за підготовкою й готовністю техніки, озброєння, інших матеріально-технічних засобів до виконання завдань формуваннями ДПСУ. 3. Участь у розробленні оперативних (бойових) документів із питань матеріально-технічного забезпечення і підготовці відповідних розрахунково-довідкових даних

№ пор.	Склад групи	Завдання
7	Офіцер військово-цивільного співробітництва (за необхідності)	1. Підтримання взаємодії з державними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими, волонтерськими організаціями та цивільним населенням у контрольованому прикордонному районі. 2. Надання відомостей командувачеві угруповання військ щодо настрою місцевого населення (його впливу на умови виконання завдань). 3. Вивчення можливостей цивільної інфраструктури, яка може бути використана в інтересах частин (підрозділів). 4. Формування позитивної громадської думки і прозорості щодо дій військ (сил) та участь в інформуванні місцевого населення. 5. Проведення запобіжних заходів щодо недопущення перешкоджання діям військ (сил). 6. Участь у розробленні оперативних (бойових) документів із питань цивільно-військового співробітництва

Ураховуючи досвід виконання завдань оперативними групами, а також завдання, що вони виконують, авторами підготовлено варіант структурованого алгоритму роботи оперативної групи ДПСУ на основному командному пункті стратегічного (оперативно-стратегічного) угруповання військ (таблиця 2), де визначено етапи роботи і деталізовано зміст кожного з них.

Таблиця 2 – Варіант структурованого алгоритму роботи оперативної групи ДПСУ

Етап роботи	Заходи
Отримання та з'ясування завдання	1. Визначення мети майбутніх дій. 2. Уточнення завдання, місця й ролі у майбутніх діях. 3. Уточнення завдань сусідів, порядку взаємодії з ними. 4. Уточнення завдань, що виконуються старшим начальником в інтересах органів та підрозділів ДПСУ. 5. Орієнтування та підготовка до роботи всього складу оперативної групи. 6. Підготовка аналітичних, розрахункових та інших матеріалів. 7. Визначення достатності сил і засобів для виконання завдання та порядку їх застосування. 8. Опрацювання першого попереднього розпорядження до формувань ДПСУ з метою доведення першочергових завдань. 9. Уточнення й підготовка формалізованих службових документів і розрахунків
Збирання, аналіз, узагальнення даних та оцінювання обстановки	1. Оцінювання потенційних загроз і ризиків. 2. Оцінювання положення, складу й можливого характеру дій порушників державного кордону (противника). 3. Визначення положення (розташування), складу, стану, можливостей своїх і приданих підрозділів. 4. Оцінювання положення і характеру дій сусідів, умов взаємодії з ними. 5. Оцінювання соціально-політичної обстановки. 6. Оцінювання району дій
Підготовка й надання пропозицій командувачеві щодо застосування підпорядкованих органів і підрозділів	1. Аналіз спроможностей відповідно до завдань і функцій. 2. Підготовка можливих варіантів застосування формувань ДПСУ. 3. Підготовка оперативно-тактичних розрахунків
Участь в уточненні (розробленні) оперативних (бойових) документів із питань застосування підпорядкованих органів і підрозділів	1. Участь у розігруванні бою та виборі варіантів дій. 2. Участь у розробленні й оформленні планувальних та директивних документів

Етап роботи	Заходи
Організація доведення директив, наказів, розпоряджень із питань застосування підпорядкованих органів і підрозділів	1. Узгодження порядку, способів і термінів доведення завдань. 2. Вийзд до підпорядкованих органів (підрозділів), що перебувають на напрямку зосередження зусиль із метою надання практичної допомоги. 3. Контроль готовності до виконання завдань і їх усвідомлення
Організація та здійснення взаємодії з іншими складовими сектору оборони, оперативними (спеціальними) підрозділами розвідувальних органів	1. Організація взаємообміну інформацією з оперативними групами інших суб'єктів сил оборони, що виконують обов'язки на пункті управління. 2. Організація взаємообміну інформацією з черговою зміною пункту управління. 3. Організація взаємообміну інформацією між розвідувальними підрозділами

Висновки

Авторами запропоновано варіант складу оперативної групи ДПСУ, що розміщується на основному командному пункті стратегічного (оперативно-стратегічного) угруповання військ, із розподілом обов'язків, а також варіант структурованого алгоритму її роботи. Їх упровадження дасть змогу частково усунути проблемні питання, що виникають (можуть виникати) під час постановки завдань органами військового управління силами і засобам ДПСУ, які перебувають в оперативному підпорядкуванні відповідних угруповань військ, пов'язаних з отриманням завдань, що не притаманні ДПСУ і не відповідають їх спроможностям. Це так само позитивно позначатиметься на ефективності застосування частин і підрозділів ДПСУ в інтересах сил оборони.

Результати подальших досліджень можливо взяти за основу для розроблення посібника з роботи оперативних груп ДПСУ на пунктах управління угруповання військ.

Перелік джерел посилання

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2023 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 06.03.2025).
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 06.03.2025).
3. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1933-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 06.03.2025).
4. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991 р. № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1777-12#Text> (дата звернення: 06.03.2025).
5. Стратегія воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://surl.li/xunuzr> (дата звернення: 06.03.2025).
6. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://surl.li/qcdxjk> (дата звернення: 06.03.2025).
7. Мазур В. Ю., Сімчук П. М. Особливості роботи штабу прикордонного загону організаційно-штатної структури бригадного типу в умовах підпорядкування органам військового управління Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2024. № 1 (94). С. 57–65.
8. Мисик А. Б., Братко А. В. Роль Державної прикордонної служби України в системі воєнної безпеки в умовах гібридної війни. *Чесць і закон*. 2021. № 1 (76). С. 5–10.
9. Мальцев А. Ю., Сімчук П. М., Залож В. В. Аналіз бойового досвіду застосування сил і засобів органів охорони державного кордону у складі сил оборони під час відбиття збройної агресії: проблемні питання та можливі шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2023. № 1 (90). С. 62–71.

10. Івашков Ю. Б., Залож В. В. Аналіз досвіду органів та підрозділів Державної прикордонної служби України під час проведення антитерористичної операції. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2016. № 4 (70). С. 41–49.

11. Залож В. В., Сімчук П. М. Аналіз проблемних питань, що знижують ефективність взаємодії підрозділів Державної прикордонної служби з військовими формуваннями та правоохоронними органами сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, та можливі шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2023. № 1 (90). С. 43–52.

12. Яценко І., Мальцев А., Карасьов Д. Методика роботи органів управління державної прикордонної служби України в системі сил оборони. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2024 № 2 (95). С. 138–149.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2025 р.

UDK 351.746.1;355

О. Oleshchenko, A. Savchuk

IMPROVEMENT OF THE ACTIVITY OF TASK FORCES OF THE MANAGEMENT HEADQUARTERS OF THE STATE BORDERGUARD SERVICE OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF THE DEFENSE FORCES OF UKRAINE

Based on the analysis of the regulatory framework, the author defines the conceptual framework for the engagement of the State Borderguard Service of Ukraine in the system of Defense Forces during the liquidation (neutralization) of an armed conflict on the state border of Ukraine, an international armed conflict, and repelling armed aggression against Ukraine. The peculiarity of the use of the units of the State Borderguard Service of Ukraine in the interests of the Defense Forces is their transfer to operational subordination (operational control) to the military command and control headquarters of the Armed Forces, which in turn requires ensuring interoperability in the activities of multidepartmental task forces at joint control centers, proper cooperation and coordination of the actions of the units of the State Borderguard Service of Ukraine involved in the Defense Forces, and the development of an improved methodology for its activity.

Given the experience of using units and subdivisions of the State Borderguard Service of Ukraine in combat operations, a number of inconsistencies have been identified which significantly reduce the potential of the State Borderguard Service of Ukraine in war conditions and the effectiveness of performing tasks as part of the defense forces. The main discrepancies, according to the authors, are the tasks set by military command and control headquarters for the SBGS forces and facilities under the operational control of the respective military groupings related to tasks that are not inherent in the SBGS and do not correspond to its capabilities. One of the options for a partial solution to the problem is to assign an SBGS task force to a separate command center of a strategic (operational-strategic) group of troops with the proposed composition and division of responsibilities. The article also presents an improved algorithm for the operation of the task force of the State Borderguard Service of Ukraine when performing tasks as part of the Defense Forces.

Keywords: algorithm of the activity, cooperation, the State Borderguard Service of Ukraine, control center, management headquarters, task force, Defense Forces, command and control system.

ОЛЕЩЕНКО Олександр Анатолійович – кандидат військових наук, професор кафедри стратегії національної безпеки та оборони, Національний університет оборони України
<https://orcid.org/0009-0005-5708-9020>

САВЧУК Андрій Ігорович – заступник начальника кафедри тактико-спеціальних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0009-0004-5393-8905>